

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Taalbeleid in het hoger onderwijs: verslag van werk in uitvoering: kanttekeningen bij de casussen uit deel 2

Kuiken, F.

Publication date

2010

Document Version

Final published version

Published in

Taalbeleid in het hoger onderwijs: de hype voorbij?

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kuiken, F. (2010). Taalbeleid in het hoger onderwijs: verslag van werk in uitvoering: kanttekeningen bij de casussen uit deel 2. In E. Peters, & T. Van Houtven (Eds.), *Taalbeleid in het hoger onderwijs: de hype voorbij?* (pp. 195-200). (CODE Lessius; No. 1). Acco.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

13.

Taalbeleid in het hoger onderwijs: verslag van
werk in uitvoering

Kanttekeningen bij de casussen uit deel 2

Folkert Kuiken

13.1 Van incidenteel naar structureel beleid

Als uit de bijdragen in deze bundel over taalbeleid in het hoger onderwijs één ding duidelijk wordt, dan is het wel dat dit beleid nog volop in ontwikkeling is en dat men overal zoekende is naar een goede aanpak en implementatie. De titels van de bijdragen spreken wat dat betreft boekdelen: 'taalbeleid in de steigers' (Beijer, Gangaram Panday & Hajer), 'op zoek naar taalondersteuning...' (Sterckx & Vanhoren), 'naar een beleid...' (Basstanie & Verelst), 'de weg naar...' (Van Houtven & Peters).

In de inleiding op *Taal centraal, taalbeleid in het Nederlandse en Vlaamse onderwijs* schetsen Rooijackers & Van der Westen (2009) drie vormen van taalbeleid: een smalle, een schoolse en een zelfontwikkelende variant. De smalle variant richt zich vooral op het wegwerken van deficiënties bij taalzwakke studenten; de schoolse variant probeert de taalvaardigheid van alle leerlingen te verbeteren; de zelfontwikkelende variant gaat nog een stapje verder door alle leerlingen te stimuleren een zo hoog mogelijk taalniveau te bereiken. De bijdragen in de voorliggende bundel doen vooral verslag van de manier waarop in het Nederlandse en Vlaamse onderwijs stappen zijn gezet van een smalle naar een schoolse variant. Van een zelfontwikkelende variant is tot op heden nog niet echt sprake.

Laten we eens kijken wat enkele auteurs hierover zeggen. Basstanie en Verelst van de KHKempen benadrukken de beperking van remediërend onderwijs in de smalle variant. Door de aandacht specifiek op zwakke studenten te vestigen, loopt men het

gevaar dat er in plaats van remediëring sprake is van stigmatisering. Tegelijkertijd maken ze ook duidelijk dat het denken over diversiteit tot een positieve ontwikkeling kan leiden: juist door te diversifiëren is er meer aandacht gekomen voor taalproblemen bij Nederlandstalige studenten. Het gevolg hiervan is dat men zich heeft gerealiseerd dat taalbeleid zich tot alle studenten moet richten. Op soortgelijke manier laten Sterckx en Vanhoren zien hoe men aan het departement Economisch Hoger Onderwijs (Echo) van de KHLeuven begonnen is met Nederlands voor anderstaligen, maar inmiddels bezig is met de ontwikkeling van een hogeschoolbreed taalbeleid waarbij taalondersteuning is ingebed in de opleiding. De Wachter laat vanuit het Instituut voor Levende Talen (ILT) van de K.U.Leuven soortgelijke geluiden horen: "Op termijn streven we naar een 'inclusief beleid' rond academische taalvaardigheid waarbij niet enkel remediërend, maar ook prospectief gewerkt zal worden." El Morabit en Van Houtven beschrijven hoe aan de Lessius Hogeschool in Antwerpen gestart is met een smal taalbeleid gericht op taalzwakke studenten, maar dat de aandacht zich heeft verplaatst naar de taalontwikkeling van de student gedurende de volledige opleiding, waarbij alle docenten betrokken zijn. Van een hogeschoolbreed taalbeleid is echter nog geen sprake. Het verst op weg naar een brede variant van taalbeleid is wellicht de Haagse Hogeschool, al laat Van der Westen in haar bijdrage weten dat de Haagse Hogeschool niet zozeer een instellingsbreed taalbeleid voor ogen heeft, als wel gemeenschappelijke kaders voor taalbeleid heeft vastgesteld die de verschillende opleidingen naar eigen inzicht kunnen invullen en vormgeven.

Samenvattend zien we dus een beweging van incidenteel naar een meer structureel beleid, van een curatieve naar een preventieve aanpak en van een vrijblijvende naar een verplichte deelname aan ontwikkelingen rondom taalbeleid. De rode draad daarbij is dat het in alle gevallen maatregelen betreft bedoeld om studenten beter te ondersteunen en te begeleiden, en nooit om de lat lager te leggen of de cursus te vereenvoudigen.

13.2 Gedeelde verantwoordelijkheid

Kwam het vroeger nog wel eens voor dat een zwakke taalvaardigheid vooral als het probleem van de student zelf werd gezien, tegenwoordig wordt veel meer het standpunt gehuldigd dat taalproblemen de gedeelde verantwoordelijkheid van studenten en opleiders betreffen. Ook dat geluid horen we regelmatig in de bijdragen in deze bundel. Van de kant van de studenten kan worden opgemerkt dat in lang niet alle gevallen studenten te verwijten valt dat er in de vooropleiding niet genoeg aandacht aan hun taalvaardigheid is besteed. En soms zijn studenten zich er helemaal niet van bewust dat de manier waarop ze zich mondeling uitdrukken, niet geschikt is voor schriftelijke weergave in een werkstuk, projectverslag of scriptie.

Bij opleiders moeten we niet alleen aan het onderwijzend personeel denken, maar ook aan degenen die bij de faculteit de touwtjes in handen hebben en aan de directie van de onderwijsinstelling. Door schade en schande wijs geworden, weten we inmiddels dat taalbeleid alleen werkt als dit volledig wordt gedragen en ondersteund door het ma-

nagement. Dit is een van de voorwaarden voor goed taalbeleid die door Beijer, Gangaram Panday en Hajer wordt gememoreerd. Daarnaast noemen zij het feit dat taalbeleid een integrale aanpak vereist waarbij niet alleen de taaldocenten zijn betrokken, maar alle docenten. El Morabit en Van Houtven wijzen in dat verband terecht op het belang van de combinatie van een top-downaanpak met een bottom-upbenadering. Want uiteindelijk betreft taalbeleid heel concrete zaken zoals het maken van afspraken over rapporteertechnieken tussen alle opleidingsonderdelen en afstudeerrichtingen. Een duidelijke norm dus, voor zowel docenten als studenten. Bovendien zouden docenten structureel gefaciliteerd moeten worden bij de ontwikkeling en implementatie van taalbeleid. Andere belangrijke factoren voor het welslagen van taalbeleid komen we tegen bij Basstanie en Verelst, te weten de noodzaak dat taalbeleid door de gehele opleiding heen zichtbaar is en het belang van systematische en gestructureerde feedback. Voor docenten betekent gedeelde verantwoordelijkheid dat zij zich moeten afvragen of ze over de benodigde vaardigheden beschikken om taalbeleid in de klas tot uitvoering te brengen. Zo geven niet-taaldocenten aan dat zij de talige problematiek soms te weinig kunnen benoemen om studenten actief door te verwijzen. Dat betekent dat er behoefte is aan professionalisering van docenten. Aan de andere kant wordt van studenten verwacht dat zij de verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leerproces, zoals dat ook duidelijk in de bijdragen van El Morabit en Van Houtven en van Van der Westen aan de orde komt.

13.3 Behoeftanalyse

Taalbeleid in het hoger onderwijs begint met de vraag met welke vaardigheid de studenten het onderwijs binnenkomen en op welke punten zij eventueel tekortschieten. De problemen die in de verschillende bijdragen genoemd worden, zijn divers van aard: studenten hebben moeite met instructietaal, kampen met een zwakke leesvaardigheid, hun woordenschat is onvoldoende, ze zijn nauwelijks in staat de inhoud van een tekst volledig en correct weer te geven, vinden het moeilijk om de structuur van een langere tekst te doorzien, hanteren dialectisch taalgebruik en maken register- en zinsbouwfouten. In nog vagere termen wordt elders gesteld dat er sprake is van zwakke verwoording, problematische zinsstructuren en intuïtief schrijven.

Deze problemen worden op uiteenlopende manieren vastgesteld, zoals we uit de bijdragen kunnen opmaken: min of meer intuïtief door een docent, aan de hand van een entreetoets of taalscreening, door het opzetten van een eerstehulp-post of een taalloket, door middel van een zelfkennistoets, enzovoort. Van Houtven en Peters benadrukken het belang van een behoefteanalyse. Ze presenteren in hun bijdrage een methodologisch raamwerk voor een dergelijke analyse, bestaande uit verschillende onderdelen (literatuurstudie, interviews, testen, vragenlijsten en focusgesprekken) die achtereenvolgens worden besproken. Naar hun idee is een behoefteanalyse cruciaal voor materiaalontwikkeling. Het nadeel van zo'n analyse is dat deze vrij arbeidsintensief en tijdrovend is. Daar komt bij dat de behoeften van cursisten van opleiding tot opleiding kunnen verschillen. Men moet zich dus altijd afvragen of de tijd en energie

die men in een behoefteanalyse steekt, opwegen tegen het rendement dat uiteindelijk wordt bereikt. Van Houtven en Peters zijn daar vrij optimistisch over. Tegelijkertijd laat hun bijdrage zien dat, hoewel een behoefteanalyse op het niveau van een instelling zeker van nut lijkt, de waarde ervan beperkt is als het gaat om het bepalen van instellingsoverstijgend beleid. Daarvoor lopen de noden van studenten uit verschillende opleidingen te veel uiteen. We komen daarmee op de specifieke invulling van taalbeleid binnen een bepaalde instelling.

13.4 Opleidingsspecifiek taalbeleid

Het interessante van dit boek is dat naast het door Van Houtven en Peters gepresenteerde methodologische raamwerk voor een behoefteanalyse er vier bijdragen zijn opgenomen waarin binnen een bepaalde instelling taalbeleidsmaatregelen zijn geformuleerd in aansluiting op zo'n behoefteanalyse. Daarbij zien we dat deze instellingen inderdaad verschillen in de focus van het onderzoek en de daaraan gekoppelde maatregelen.

Cajot doet verslag van de Bachelor Lager Onderwijs (BaLO) aan de Katholieke Hogeschool Limburg waarbij taalondersteuningsmateriaal bij een handboek is ontwikkeld. Dit materiaal houdt rekening met verschillen tussen studenten, waarbij aan drie types studenten is gedacht: sterk gerichte begeleiding voor de zwakkere studenten, zelfstudiemateriaal voor de sterkere en een middenweg met beperkte ondersteuning en opvolging. Basstanie en Verelst gaan in op de opleiding Sociaal Werk aan de KH Kempen, waarin een leerlijn is ontwikkeld met als doel de schriftelijke taalvaardigheid van de studenten te verbeteren. Daarbij is veel aandacht besteed aan een duidelijke opbouw in het programma, dat in verschillende stappen is opgedeeld met veel herschrijfopdrachten. Sterckx en Vanhoren bespreken de opzet van het monitoraat Taalondersteuning in het kader van de Bachelor Marketing bij het Economisch Hoger Onderwijs van de KHLeuven. El Morabit en Van Houtven, ten slotte, beschrijven hoe binnen het OOF-project 'Taalvaardig in het hoger onderwijs: doorstroom en taalbeleid' er een samenwerkingsverband is ontstaan tussen taalbegeleider, projectmedewerker en vakdocenten van het departement Toegepaste Taalkunde van de Lessius Hogeschool Antwerpen om gecontextualiseerd en opleidingsspecifiek ondersteuningsmateriaal te ontwikkelen binnen het opleidingsonderdeel Nederlandse Taalvaardigheid.

Naast de bijdragen die gebaseerd zijn op het raamwerk voor behoefteanalyse, zijn in deze bundel nog twee teksten opgenomen waarin verslag wordt gedaan van de ontwikkeling van een taalbeleid. Ook hier weer een andere focus en bijgevolg andere maatregelen. De Wachter doet vanuit het Instituut voor Levende Talen (ITL) van de K.U.Leuven verslag van pogingen om de academische taalvaardigheid van studenten te verbeteren door middel van de programma's 'Academisch Nederlands' en 'Taalvaardig van Start' (TaalVaST). 'Academisch Nederlands' is bedoeld om de overgang tussen secundair en hoger onderwijs te vergemakkelijken en om de kloof tussen de thuis- en instructietaal te dichten. Het programma omvat een zelfkennistoets, een crash course 'academisch Nederlands' en materialen die via een open leeromgeving

toegankelijk zijn. 'Taalvaardig van start' bestaat uit een diagnostische toets, begeleidingsoefeningen, een natoets en het gebruik van elektronische hulpmiddelen via de open leeromgeving.

Beijer, Gangaram Panday en Hajer laten in hun bijdrage zien dat de ontwikkelingen omtrent taalbeleid aan de Hogeschool Utrecht (HU) ambitieus van aard zijn, omdat hier naar een integrale aanpak wordt gestreefd, waarbij taalontwikkeling voor studie en beroep geïntegreerd in het curriculum wordt opgenomen. In dit verband is het HU Taaloket ontwikkeld, dat studenten en docenten digitale informatie over taalcursussen biedt. Daarnaast bestaat er het HU-Loopbaancompas, waarmee studenten aan de hand van een digitaal zelfassessmentinstrument de ontwikkeling van hun taalcompetenties kunnen bijhouden. De benadering waarin de beroepsspecifieke taalvaardigheid voor studenten wordt gedidactiseerd, blijkt succesvol, aldus de auteurs. Maar ze wijzen er tegelijkertijd op dat het ondersteuningsaanbod voor het merendeel van de studenten nog steeds een remediërend karakter heeft.

Van der Westen schetst hoe aan de Haagse Hogeschool de ontwikkeling van taalbeleid smal in 1989 tot aan taalbeleid breed anno 2010 heeft plaatsgevonden. Zij rekent af met een aantal misvattingen over taalbeleid en benadrukt dat taalbeleid zich niet alleen op productdoelen moet richten maar ook op procesdoelen. In haar visie culmineert taalbeleid in taalontwikkelen lesgeven, waarbij de docent ervoor zorgt dat de studenten over de benodigde voorkennis beschikken, verantwoordelijk is voor een kwalitatief goede (taal)input en interactie tijdens de les, en de studenten stimuleert bij hun taalontwikkeling buiten de les. Taalontwikkelen lesgeven stimuleert de student tot een actieve en zelfstandige studiehouding, waarbinnen hij zelf verantwoordelijk is voor zijn (verdere) taalontwikkeling. Zoals hierboven werd opgemerkt, zijn door de Haagse Hogeschool gemeenschappelijke kaders voor taalbeleid vastgesteld, vanwaaruit de verschillende opleidingen hun eigen taalbeleid kunnen implementeren, maar is er niet gekozen voor een instellingsbreed taalbeleid.

De constante die uit al deze bijdragen naar voren komt, hoe verschillend de aanpak van taalbeleid en de daaruit voortvloeiende maatregelen ook mogen zijn, is dat het bij taalbeleid gaat om maatwerk: een specifieke benadering van taalbeleid op een specifieke instelling die leidt tot specifieke maatregelen. De bijdragen in deze bundel vormen daarvan een illustratie.

13.5 Evaluatie

Als we de stand van zaken met betrekking tot taalbeleid in het hoger onderwijs resumeren, dan moeten we constateren dat men momenteel op verschillende manieren zoekende is naar wat in een gegeven situatie de beste benadering is. Voor een algemeen doel ontwikkelde instrumenten, zoals het raamwerk voor een behoefteanalyse, zijn daarbij van nut, maar de invulling daarvan zal bij elke instelling resulteren in een voor die instelling specifiek plan van aanpak. Inmiddels hebben de instellingen waarvan in deze bundel verslag wordt gedaan, de smalle variant van taalbeleid, gericht op vergroting van taalvaardigheid bij een bepaalde doelgroep, grotendeels achter zich

gelaten en zijn ze in het stadium van de schoolse variant aangeland waarbij de inspanningen gericht zijn op de verbetering van de taalvaardigheid bij alle studenten. Maar het eindstadium van de zelfontwikkende variant, waarbij getracht wordt om voor alle leerlingen een zo hoog mogelijk taalniveau te bereiken, is voor de meeste instellingen nog niet in zicht. Het is echter maar zeer de vraag of dit stadium ooit bereikt wordt, want taalbeleid is een doorlopend proces dat steeds weer nieuwe uitdagingen creëert die om nieuw oplossingen vragen.

Belangrijk daarbij is dat het beleid voortdurend geëvalueerd wordt. Dan pas heeft het zin om een nieuwe stap in het taalbeleidsproces te zetten. Afgaand op de bijdragen in deze bundel lijkt de evaluatie van taalbeleid nog in de kinderschoenen te staan, al ondernemen Cajot, El Morabit en Van Houtven en Van der Westen wel een poging daartoe. Zo signaleert Cajot in de Bachelor Lager Onderwijs dankzij de taalondersteuning een lichte vooruitgang en constateren El Morabit en Van Houtven dat een goed communicatieplan om studenten bewust te maken van het belang van een goede taalvaardigheid en daaraan gekoppelde maatregelen voor taalondersteuning meer oplevert dan de afname van een taaltoets. Van der Westen, ten slotte, pleit voor product- en procesdoelen van taalbeleid, maar stelt tegelijkertijd dat het effect van taalbeleid in het hoger onderwijs moeilijk toetsbaar en meetbaar is. Voor de toekomst lijkt me de evaluatie van het geïmplementeerde beleid daarom een belangrijk aandachtspunt.

CODE Lessius is een boekenreeks van CODE, expertisecentrum van de Lessius Hogeschool in Antwerpen, partnerinstelling van de Associatie K.U. Leuven, voor taalvaardigheid en problemen op vlak van communicatie en ontwikkeling. De expertisegebieden van het multidisciplinaire centrum lopen als een rode draad doorheen de reeks:

leerstoornissen,
ADHD,
taal en leren,
meertaligheid en zorgverbreding.

Een centrale doelstelling van CODE is in te spelen op noden en vragen in hulpverlening en wetenschappelijk onderzoek en een kruisbestuiving tussen beide domeinen te garanderen. Dit streven wordt vertaald in de reeks die een brug wil bouwen tussen wetenschap en praktijk en een platform wil bieden voor de actoren onderwijs, werkveld, onderzoek en beleid.

Activiteiten van CODE op vlak van diagnostiek, counseling en begeleiding, vorming, advies, toegepast en fundamenteel onderzoek komen hierbij elk als thema aan bod. Maatschappelijke debatten over de aanpak van communicatie- en ontwikkelingsstoornissen, leesonderwijs, taalbeleid, tweede- en vreemdetaalverwerking, meertaligheid enz. vinden hun weg doorheen de boeken. Zo wil de reeks CODE Lessius tot denken aanzetten en verschillende actoren inspireren om samen deuren te openen voor kinderen, studenten en volwassenen.

Website: www.codelessius.eu

Is verschenen:

1. Elke Peters en Tine Van Houtven (red.): *Taalbeleid in het hoger onderwijs: de hype voorbij?* (2010).

Taalbeleid in het hoger onderwijs: de hype voorbij?

Elke Peters en Tine Van Houtven (red.)

Acco Leuven / Den Haag